

Gazetecilikte Edebiyat

Bülent Usta

Birgün, 27 Mayıs 2009

“Avucundan akan kana bakarken, o güne dek yazmış olduğu biçimde yazmayı sürdürmeyeceğini, bambaşka bir şeyi bambaşka bir dille anlatması gerektiğini anladı.”

Cem Akaş'ın Everest Yayınları'ndan çıkan “19” adlı romanı, bu cümleyle başlıyordu. Bu cümle, hiçbir yenilik kaygısı duymadan yazarların umursamazlıklarını anımsattı bana. Bu tür yazarların, aradan otuz yıl geçse de hep aynı şeyleri, aynı şekilde yazmaktan usanmamalarına her zaman şaşırışımdır. Hatta zaman zaman bazı usta köşecilerin, 20 yıl evvel yazdıklarını, yaşanan güne denk düştüğü için köşelerinde yayımladıkları da oluyor. Böyle yaparak, değişen bir şey yok demek istiyorlar sanki. Kısmen haklı da sayılırlar. Politikacılar yalan söyler, yoksullar ezilir, kâtip arzuhaller de yazar Pir Sultan'dan beri... Peki, yazılır da ne olur?

Kafka, günlüklerinden birisine şu notu düşmüş: “Bugün tüm sıkıntılı durumumu, yazarak, tümüyle kendi dışıma çıkarmak ve derinlikten geldiği gibi, onu kâğıdın derinliğine sokmak ya da yazılmış olan şeyi tümüyle kendi içime sokabileceğim biçimde onu yazıya dönüştürmek için büyük bir istek duyuyorum.”

Kafka'nın yazma istenci öyle bir noktaya gelir ki, “Her şeye karşın, bedeli ne olursa olsun yazacağım: Bu benim hayatta kalma savaşımdır” bile der... Yazmanın, bir hayat-memat meselesi olması, yazarın kişinin niteliği ve yazdığı şeylerle alakalıdır biraz. Para kazanmak, hayran edinmek ya da başka yapacak bir şey bulamadığı için yazarlar, yazmanın bir hayat-memat meselesi olduğundan habersizce, hep aynı şeyleri, aynı şekilde yazmaya devam eder. Cem Akaş'ın romanında, “Gerçek'ten daha edebi, Edebiyat'tan daha gerçek” bir roman yazmak için yola çıkan M'nin başına gelenlerin kendisi, M'nin arzuladığı şekilde Cem Akaş'ın romanında gerçekleşir sanki. M'nin “küçük ruhlu” birisi olmasına rağmen, dünyaca ünlü bir romancı olmasının arkasındaki sırları ve yaşantıları okumak, insanın varoluşuna dair güncel soruları da peşinden getiriyor ister istemez. M'nin yarım kalan romanını T'nin sürdürmesiyle gerçekleşen bu yazarlık serüveni, yazarlığın çetin şartlarını da gözler önüne seriyor bir yandan. İşin içinde öyle çok hesap, ayrıntı ve acı var

ki... Ve bir itiraf: “Küçük ruhlu bir yazar olduğunu idrak edince, çevresindeki diğer küçük ruhlu yazarları bir anda ayırt etmeye başladı; hepsinin ele veren, ruhlarından büyük kitaplar yazmaya kalkışmalarıydı.”

Küçük ruhlu olanların yazıyor olmalarında bir mesele yok. Ama küçük ruhluların sahip olduğu hırs, onların her fırsatı imkâna çevirmelerine neden oluyor ki, bu da edebiyatın düzeyini etkiliyor ister istemez. Çünkü meselesi yazmak değil de, yazar olmak olanlar için, her şey mübah... Şair olmak için şiir yazarlarla, şiir yazmak için şair olanlar arasındaki farkı, ortaya konulan ürünler ve yaşantılarda görmek mümkün her zaman.

Ama bu durum, M'nin “o güne dek yazmış olduğu biçimde yazmayı sürdürmeyeceğini, bambaşka bir şeyi bambaşka bir dille anlatması gerektiği” gerçeğini değiştirmiyor. Bu kaygıyı yazarlar hissetmediği, taklit ve tekrarlarla yetindikleri sürece, zaten zorda olan edebiyatın kendisine yeni alanlar açması zor.

Yazma edimi üzerine düşünürken, gazetecilik ve edebiyat arasındaki ilişkiyi es geçmek olmaz. Şimdi ne alakası var diyebilirsiniz gazetecilik ile edebiyatın. Ama öylesine derin bir ilişki var ki, benim bir edebiyatçı olarak gazetede yazıyor olmamın ve gazeteciliği, en az edebiyat kadar önemsememin bir nedeni de bu.

Ünlü İrlandalı şair Yeats'in, gazeteciliğin edebiyatın gücünü azalttığına dair bir öngörüsü vardır. Yeats, bu tespitinde pek de haksız sayılmaz hani.

Kapitalizmin gelişmesi ve tüketim toplumuyla birlikte gündelik hayatın tek ve biricik hayata dönüşmesiyle, gazete okumak roman okumanın önüne geçmiştir ki, Victor Hugo zamanında, “Sefiller”in yeni ciltlerine ulaşmak için sabahın köründe matbaaların önünde uzun kuyruklar oluştuğuna dair rivayetleri düşünürsek, halkın edebiyattan uzaklaşmasıyla yazılı basının gelişimi arasında bir ilişkiden bahsedilebilir.

Gündelik hayat, ne kadar yüzeyselleşirse, gazeteler de o kadar yüzeyselleşir ve okumanın kendisi zahmetli bir süreç olduğu için yerini hızla televizyona bıraktığına tanık oluruz geçen zaman içinde. Artık gündelik hayat, televizyon sayesinde sokaklardan ekranlara taşınmıştır. Yemek programları, gelin-kaynana tartışmaları, yarışmalar... Ve bu yeni duruma uygun, yani gündelik hayatın hızına ve işleyişine uygun gazeteler çıkmaya, hatta edebiyat bile kendi bestseller'larını yaratarak bu yeni sürece ve gündelik hayatın hızına ayak uydurmak zorunda kalır.

Ama bu uyum sürecinin tam tersine Uruguaylı gazeteci-yazar Eduardo Galeano gibi, gazeteciliği, edebiyatın şiir ve öykü gibi bir türü olarak görenler de olagelmıştır her zaman. Gazetecilik, hayata çıplak gözlerle bakma fırsatı

sunabildiği sürece anlamlıdır ve gündelik hayatın akış hızı içinde, bu türden bir gazeteciliğin, durup bir şeylere yakından bakma, insanlara, gündelik hayat içinde düşünmek zorunda olmadıkları şeyleri düşündürtme ve gözden kaçırdıkları gerçekleri bulup çıkartma gibi bir misyonu vardır. İşte bunun için de, Galeano gibi gazeteci-yazarların, edebiyatla ilişki kurması, sadece edebiyatla da değil, felsefeyle ve sanatın diğer türleriyle, hatta sosyal bilimlerle işbirliği yaparak gerçeği araştırması kaçınılmaz bir hal alır. Edebiyatın gücünü azaltan gazetecilik, artık edebiyatla işbirliği yapmak zorundadır ve özellikle muhalif gazetelerin ve bu gazetelerde yazarların, gerçeği arama, bulma ve yazma sorumluluklarını sık sık gözden geçirmeleri kaçınılmazdır.

“Gerçek’ten daha edebi, Edebiyat’tan daha gerçek” yazmak, gazetecilikte mümkün olabilir ancak...